

Kenkarta aneb totalita jako síla zvyku

JAROSLAV SUK

Možnost prokazovat svoji totožnost a **POVINNOST** vlastnit průkaz a na požádání se podrobit perlustraci jsou dvě různé věci. Je tu **pozapastný** rozdíl mezi svobodou a totalitou.

Kenkarta, občanský průkaz nacistické říše.

Foto: Archiv PaD

Kenkarta neboli die Kennkarte k nám přišla s německou okupací. A zůstala – po malé časové mezeře – až dodnes jako občanský průkaz. Bez identifikačních papírů nejste nikdo.

Když mě poprvé zatklí, v podchodu na Václavském náměstí, kde jsem rozhazoval letáky, v únoru roku 1969, udělali to jednoduše. Ukažte občanku, ukázal jsem ji, policajt si ji zastrčil do kapsy – a měl mě.

Kdežto když jsem přišel do Švédska, zjistil jsem, že nikdo žádné dokumenty nosit nemusí, a nikdo je po nikom ani nechce. Jen v bance pro potvrzení totožnosti nebo při vyzvednutí doporučeného dopisu. Tedy: prokazujete se pro své potřeby, nikoli pro potřeby policie. Snad jen při dopravní kontrole, kdy ovšem řidičák slouží především jako potvrzení řidičské způsobilosti. Dokonce když tlumočím nějakému ruskému čekateli na azyl, který ukradl pár drobností v samoobsluze, stačí vyšetřovatelům, když dotyčný člověk prohlásí, kdo je. Dá se to samozřejmě ověřit jinak.

Ano, za první republiky byly také všeobecné občanské legitimace. Podle vládního nařízení č. 481/1919 Sb. mohl každý občan žádat, aby mu byla vydána všeobecná občanská legitimace, jež sloužila k vnitrostátnímu prokazování totožnosti. Dnešní občanské průkazy u nás byly zavedeny 19. července 1948 zákonem č. 198/1948 Sb. o občanských průkazech. Ale teprve až **vládní nařízení č. 61/1953 Sb.** o občanských průkazech nařizuje povinnost od

1 Zákon č. 328/1999 Sb. o občanských průkazech, novelizovaný v dalších letech zákony č. 491/2001 Sb., č. 320/2002 Sb. a konečně zákonem č. 53/2004 Sb. Ohledně zjišťování totožnosti viz též Zákon o Policii ČR, § 13, dle něhož má policie právo zadržet člověka na čtyřadvacet, pokud nezjistí totožnost.

patnácti let vlastnit občanský průkaz. Další právní úpravy v roce 1957 a v letech 1999, 2001, 2002 a 2004¹ nepřinášejí podstatné změny. Především v tom, že každý před dovršením patnácti let musí požádat o vystavení OP. Před vypršením platnosti OP musí občan požádat o vystavení nového občanského průkazu. Nesplní-li tuto povinnost, dostane správní pokutu. Když nedokáže průkazem (od roku 1990 však i jinak) potvrdit svoji totožnost, musí se podrobit různým policejním úkonům.

Otevírá to široké pole pro otravování občanů, čehož je, je-li to různým protivným pověřencům záhodno, také široce využíváno. Nedostatky současné zákonné úpravy tkví hlavně v tom, že policista není povinen osobě uvést důvod, proč požaduje prokázání její totožnosti, a ve věgnostech ustanovení, například důvod, že osoba „odpovídá popisu hledané či pohřešované osoby“.

Menšinová obyvatelé Ruska si oddychli, když byly vedle dalších rubrik zrušeny rubriky „vnitřního pasu“ o náboženství (ta přibyla na určitý čas v postsovětské éře) a národnosti, zatímco ruští šovinisté usilují o návrat rubrik. Obyvatelé Kazachstánu nebo Barmy už ani nevnímají, že požadavek cestovního povolení na cestu do jiného města, je zásahem do osobní svobody. A že jejich strach z odhalení, že přespi na místě, kde nejsou hlášeni, je projevem typické totalitní tendence všechny registrovat a všechno zakazovat, případně milostivě povolovat. Nic jiného prostě neznají, dlouho nic jiného nezažili a neviděli. Zdá se mi, že i u nás byla totalita tak dlouho, že ani nevidíme škodlivost povinností spojených s občanskými průkazy. Připomeňme, že transporty do koncentráků začínaly pečlivou registrací Židů.

Kenkarta, občanský průkaz nacistické říše.

Foto: Archiv PaD